

Dobrobiti igre na otvorenom na razvoj djece rane i predškolske dobi

Pletikosa, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:132048>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Pletikosa

DOBROBITI IGRE NA OTVOREOM NA RAZVOJ DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Zagreb, rujan, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Pletikosa

DOBROBITI IGRE NA OTVORENOM NA RAZVOJ DJECE
RANE I REDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Mentor rada:
Doc.dr.sc. Edita Rogulj

Zagreb, rujan, 2023.

Sadržaj

SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	1
2. DJEČJA IGRA	3
3. PODJELE DJEČJE IGRE	5
3.1. <i>Podjela igre s obzirom na socijalne složenosti</i>	6
3.2. <i>Podjela igre s obzirom na spoznajne složenosti</i>	6
4. UTJECAJ VANJSKOG OKRUŽJA NA IGRU	7
4.1. <i>Socijalno okružje</i>	9
4.2. <i>Prostorno-materijalno okružje</i>	10
5. IGRA NA OTVORENOM	11
6. RAZVOJNE DOBROBITI	14
6.1. <i>Tjelesne dobrobiti</i>	14
6.2. <i>Socijalne dobrobiti</i>	16
6.3. <i>Emocionalne dobrobiti</i>	17
6.4. <i>Kognitivne dobrobiti</i>	19
7. ULOGA ODGOJITELJA	20
8. ZAKLJUČAK	21
LITERATURA	23
IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA	26

SAŽETAK

Cilj je ovoga rada isticanje razvojnih dobrobiti koje igra na otvorenome pruža djetetu rane i predškolske dobi te njihovo teorijsko približavanje i definiranje. Rad sadrži osam poglavlja, započinje definiranjem uloga dječje igre i njezine podjele prema socijalnoj i spoznajnoj složenosti, odnosno procesom njezina razvoja tijekom najranijih godina života te utjecajem stimulativnoga, poticajnog okružja na istu. Ono obuhvaća socijalno, ali i prostorno-materijalno okružje koje djetetu obogaćuje iskustvo igranja. Poticajni materijali od iznimne su važnosti te imaju veliku ulogu u njihovoj nadogradnji učenja i istraživanja svijeta oko sebe. Neoblikovani materijali koji se nalaze na otvorenome prostoru, širina vanjskog prostora i mogućnosti koje ona pruža, izravno utječu na sve segmente dječjega rasta i razvoja. Počevši od tjelesnih, socijalnih, emocionalnih dobrobiti pa sve do kognitivnih, navedene su sve prednosti otvorenoga prostora kao mjesta dječje igre. Nadalje, bitan su činitelj stimulativnoga, kvalitetnog okružja osobe koje dolaze u interakciju s djetetom. Tijekom tog procesa dijete promatranjem ponašanja i reakcija roditelja, odgajatelja, ali i vršnjaka, uči pravila prihvatljivog ponašanja, stječe socijalne kompetencije te znanja o socijalnim odnosima i načinima na koje društvo funkcionira u zajednici. Kako bi se sve razvojne dobrobiti ostvarile, odnosno kako bi se iskoristio ukupan potencijal kvalitetnoga procesa odgoja i obrazovanja, bitna je uloga odgojitelja. Odgojitelj kao važan model u djetetovu odrastanju mora preuzimati ulogu suigrača, usmjeravati ga i ne ograničavati. Usmjeravanjem djeteta na što češći boravak na otvorenome prostoru dječjega vrtića, stvara se određena rutina, planiraju se aktivnosti na otvorenom i omogućava boravak na svježem zraku u svim vremenskim prilikama.

***Ključne riječi:** dijete, igra, poticajno okružje*

SUMMARY

The aim of this work is to highlight the developmental benefits that outdoor play provides to children of early and preschool age and to theoretically approach and define them. The paper contains eight chapters, beginning with defining the roles of children's play and its division according to social and cognitive complexity, that is, the process of its development during the earliest years of life and the impact of a stimulating, stimulating environment on it. It encompasses the social, but also the spatial and material environment that enriches the child's playing experience. Incentive materials are extremely important and play a big role in their learning and exploration of the world around them. Unformed materials found in the open space, the width of the outdoor space and the opportunities it provides, directly affect all segments of children's growth and development. Starting with physical, social, emotional benefits and ending with cognitive benefits, all the advantages of open space as a place for children's play are listed. Furthermore, an important factor in a stimulating, high-quality environment is the people who interact with the child. During this process, by observing the behaviour and reactions of parents, educators, and peers, the child learns the rules of acceptable behaviour, acquires social competences and knowledge about social relations and the ways in which society functions in the community. In order to realize all the developmental benefits, that is, in order to use the total potential of the quality process of upbringing and education, the role of educators is important. The educator, as an important model in the child's growth, must assume the role of a teammate, guide him and not limit him. By directing the child to stay in the open space of the kindergarten as often as possible, a certain routine is created, outdoor activities are planned and it is possible to stay in the fresh air in all weather conditions.

Keywords: child, play, stimulating environment

1. UVOD

Igra, kao temeljna aktivnost djetinjstva, omogućava djetetu učenje o svijetu koji ga okružuje. Dijete istražuje, proučava i isprobava sve što se nalazi u njegovoj blizini. Također, putem igre dijete dobiva slobodan prostor u kojemu može nesmetano i neovisno razvijati sve svoje potencijale i uvježbavati ponašanja uživljavanjem u različite imaginarne situacije (Mendeš, 2020). Zbog toga kažemo kako je mašta glavni pokretač dječje igre. Još je jedna važna značajka igre ta da ona nije aktivnost koja je orijentirana prema nekakvom cilju. Proces same igre je njezin cijeli smisao jer upravo tim procesom dijete stječe nova iskustva za daljnji život (Duran, 2001).

Dječja igra odvija se u svakome trenutku bez obzira na prostor u kojem se dijete nalazi. Temeljna je podjela mjesta na kojem se dijete igra podjela na zatvoreni i otvoreni prostor. U ovome će radu naglasak biti na igri na otvorenome te će se istaknuti dobrobiti takve igre, odnosno njezin utjecaj na cjelokupni razvoj djece rane i predškolske dobi. Polazište je rada na pregledu različitih definicija i tumačenja dječje igre, njezine klasifikacije po kriterijima razine socijalne te kognitivne složenosti pa i značaju okružja u kojemu se ona odvija. Tu se naglašava velika uloga kvalitetno osmišljenoga prostorno-materijalnog okružja kao ključnoga u stimulaciji djetetovih aktivnosti.

Razmatrajući utjecaj okružja na igru, rad se dalje, dotiče i same igre na otvorenom te svih njezinih pozitivnih strana. Otvoreni je prostor na kojemu se igra odvija ključan jer djetetu omogućava više mjesta za istraživanje, proučavanje, učenje, ali i kretanje. Upravo je zbog toga naglašena potreba da se djeci pruži što više prilika za učenje putem igre na otvorenome koja im obiluje.

Prema Šagud (2015), igra se shvaća kao aktivnost koja ima više različitih dimenzija učenja koje su ujedinjene pa tako djeluju na sve segmente djetetova razvoja. Stoga su posebno istaknute i opisane dobrobiti koje igra na otvorenome pruža u pogledu motoričkog, kognitivnog, socijalnog i emocionalnog razvoja djeteta. Naime, u igri na otvorenome uobičajena je intenzivna tjelesna aktivnost djece koja pozitivno utječe na njihov motorički razvoj i zdravlje. Igra na otvorenom najčešće podrazumijeva trčanje, penjanje, skakanje, puzanje, provlačenje, ljuljanje i manipulaciju različitim neoblikovanim materijalima. Sve te aktivnosti pridonose uvježbavanju i stjecanju različitih motoričkih sposobnosti te održavanju zdravih životnih navika. Nadalje, navedene su socijalne dobrobiti koje pruža igra na

otvorenom; socijalizacija s drugom djecom, ali i odraslima, stjecanje pozitivne slike o samome sebi tijekom usvajanja određenih znanja i sposobnosti, gradnja prijateljstva i upoznavanje svijeta koji dijete okružuje. Isto tako, opisane su i emocionalne dobrobiti koje se djelomično nadovezuju na socijalne, a to su radost, osjećaj slobode, prihvaćenost, razvoj samopouzdanja i samopoštovanja te ljubav prema prirodi i briga za okoliš. Posljednja je razvojna dobrobit navedena u radu kognitivna, a ona se odnosi na direktno učenje putem iskustava koje dijete proživljava promatranjem, istraživanjem, isprobavanjem te dokumentiranjem i promišljanjem na otvorenome.

Tijekom igre, djeca se susreću s velikim brojem izazova pa i s raznim rizicima koji mogu, ali i ne moraju predstavljati opasnost. Takva igra naziva se rizična igra (engl. Risky play) te će se zbog izostanka adekvatnijega prijevoda u daljnjem tekstu koristiti upravo spomenuti termin. Takva igra djetetu omogućava isprobavanje različitih načina, smišljanje rješenja kako bi se prevladao određeni izazov i upravo je stoga, odgojitelj treba poticati. Tijekom rizične igre djeca isprobavaju raznolike mogućnosti i time pomiču svoje granice, a to ostavlja pozitivan trag u cjelokupnome procesu njihova odgoja i obrazovanja (Sandseter, 2020).

Različite vrste igre kao ključan pokretač imaju različite socijalne činitelje dječjeg okružja. Među prvima je odgajatelj koji djetetu mora ostvariti i organizirati raznoliko i poticajno okružje. Njegova je uloga stvaranje, kreiranje i organiziranje vanjskih aktivnosti; onih na dvorištu ili čak u prirodi ako je to moguće (Šagud, 2015). U ovome je procesu važna i uloga druge djece koja imaju različite, individualne potrebe te zbog toga utječu na oblikovanje i realizaciju zajedničkih aktivnosti međusobnim dogovaranjem i razmjenom ideja. Također, odgojitelji trebaju osigurati djeci okružje s određenim izazovima, ohrabrivati djecu na preuzimanje određenoga rizika, isprobavanje svojih mogućnosti te razvijanje svojih potencijala i sposobnosti. Odgojitelji su ti koji osiguravaju siguran dječji rast i razvoj te ih zato trebaju voditi prema najkvalitetnijem ishodu, pritom poduzimajući sve radnje i uloge koje taj ishod ostvaruju, a one obuhvaćaju fleksibilnost pristupa određenoj situaciji, odnosno mogućnost prilagođavanja potrebama, interesima i mogućnostima djece u svakome trenutku (Slunjski, 2011).

2. DJEČJA IGRA

Svaka je osoba u svome životu iskusila igru, no ipak, još uvijek nije utvrđena njezina točna definicija. Uvidom u dostupnu literaturu, vidljiv je veliki broj različitih definicija i tvrdnji o tome što je to zapravo igra. Bez obzira na raznolikost definicija, svi se autori slažu da je igra iznimno važan segment djetinjstva, ali i razvoja (Duran, 2001; Šagud, 2015; Jurčević-Lozančić, 2016).

Još u staroj Grčkoj, Pluton je ukazivao na dobrobiti koje igra pruža u području razvoja. Dakle, iz toga proizlazi kako je igra još od davnina, bila bitan dio dječjega života i da je ona prirodna i spontana pojava unutar svakoga djeteta. Upravo zbog toga, nakon njega, mnogi pedagoški stručnjaci nastavljaju proučavati igru i iznositi svoja otkrića o njezinim razvojnim i odgojnim značajkama. Tako je uz mnoge definicije i tvrdnje, poznato da igra pozitivno utječe na razvoj motorike, jezika i govora, spoznajno-istraživačke sposobnosti, socio-emocionalni razvoj te umjetnost i stvaralaštvo (Mendeš, 2020).

Lešin i sur. (2022., str. 23) iz pedagoškog diskursa definiraju igru kao „temeljnu, univerzalnu i sveprisutnu djetetovu aktivnost. Ona je medij izražavanja i vježbanja djetetovih trenutačnih mogućnosti, kontekst koji omogućava, uz pregršt pozitivnih emocija, djetetovo kretanje prema višim i složenijim oblicima ponašanja. Nijedna aktivnost ne može tim intenzitetom zaokupiti dijete, prožeti ga zadovoljstvom druženja i sviješću o vlastitim sposobnostima.“

Dok Duran (2001; prema Mendeš i sur., 2020), s druge pak strane, tvrdi da je igra djelatnost koju osoba, odnosno dijete, izvršava kako bi zadovoljila svoje potrebe. Ona ne treba imati točno postavljen cilj kojim čini društvenu korist već je sama sebi svrha.

Originalnost, inovativnost te kapacitet fleksibilnosti, osnovna su svojstva dječje igre. Ona nastaje kao proizvod dječje maštovitosti te rezultat kreiranja realnih aktivnosti prema zamišljenom. Svi aspekti djetetove osobnosti, aktivno su angažirani tijekom igre koju dijete razvija sa svim svojim obilježjima i procesima kao što su učenje, komunikacija i eksploracija. Ona mora biti nesmetano usmjerena od strane djeteta, bez odraslih koji će ju ispravljati (Lešin i sur., 2022).

Također, Antić (2000) iznosi da su igre samostalni i stvaralački prikaz čovjekove osobnosti te izražaj njegova doživljaja samoga sebe i njegov način komuniciranja s

okruženjem. Dijete igru koristi kao aktivnost putem koje se predstavlja kao osoba, kreira svoju osobnost, uči i razvija se, a pritom i zabavlja.

Igra je glavna aktivnost već od najranijih godina svakoga djeteta (Duran, 2001; Kamenov, 2006). U samome procesu igre dijete vježba svoje sposobnosti i stječe nove, razvija kompetencije, proširuje spektar ponašanja i uči o svijetu koji ga okružuje. Igra je raznolika, kompleksna i može se proučavati s brojnih stajališta; interdisciplinarno. Psihologija, pedagogija i antropologija samo su neke od znanosti koje svaka na svoj način pokušavaju shvatiti i objasniti dječju igru upravo zato što razumijevanje igre znači i razumijevanje samoga djeteta, njegovih potreba, interesa, emocija i njihove međusobne povezanosti (Anđić, 2022).

Igra je potreba svakoga djeteta te ujedno i bit djetinjstva (Mendeš, 2020). Upravo igra ujedinjuje različite segmente djetetova života i njegovo učenje (Šagud, 2015). Autorice Šagud i Petrović-Sočo (2014) naglašavaju da bi se igra mogla definirati i kao posrednik između konkretnih situacija i prostora za nesmetano i slobodno vježbanje vlastitih sposobnosti u samostalno kreiranoj, izmišljenoj situaciji.

Igrom djeca realiziraju nove ideje, čak i onda kad je njezin sadržaj već viđen, odnosno ponovljen. Veliki dio ideja i aktivnosti koje djeca vole isprobavati, zapravo dolaze iz svakodnevnih životnih iskustava kojima su svjedočila, iako ona toga nisu još sasvim svjesna (Lešin i sur., 2022). Intrinzična je motivacija ono što pokreće dijete da u igru ulazi slobodno, samostalno određuje njezin tijek i vremensko trajanje, strukturira pravila te donosi odluke o tome s kim će ju provoditi i tko će mu biti partner u igranju (Lešin i sur, 2022). Upravo zbog takve autonomije koju mu ona pruža, djetetu je igra još zanimljivija. Bez obzira na vrstu, karakterizira ju holistički pristup u izražavanju ideja i korištenju razvojnih potencijala (Lešin, 2022).

Može se reći da je igra spontana, multifunkcionalna, samomotivirajuća, kompleksna aktivnost, nije specijalizirana, planirana niti produktivna, odnosno usmjerena na rezultat (Šagud, Petrović-Sočo, 2002). Njezina bit proizlazi iz razvojnih te unutarnjih potreba djeteta da ono preoblikuje svoju stvarnost sukladno vlastitom doživljaju svijeta stvarajući tako novi u kojemu preuzima uloge koje u realnom još nije u mogućnosti (Vygotski, 1978, Duran, 1995). Baš zato što je bazirana na sposobnostima i naravi djeteta, igra djetetu pruža kreativnu energiju i potpuni razvoj. Ona produbljuje postojeća i potiče nova čuvstva, donosi djetetu

radost i veselje, povećava radoznalost i usmjerava ga da proučava svoje okružje te ga istražuje sve dok u potpunosti ne ovlada njime. Zbog svega toga, igra je najvažniji oblik aktivnosti djece rane i predškolske dobi (Duran,1995, Šagud, 2002).

Svaka je igra regulirana pravilima koje dijete samo određuje prema svom imaginarnom planu. Dijete se tako dovodi u situacije u kojima ne osjeća nikakva ograničenja, već samo svoju potpunu slobodu. To znači izostanak nošenja s neugodnim i negativnim posljedicama te se dijete na taj način samoostvaruje, razvija samopouzdanje, autonomiju, oslobađa raznoraznih frustracija, izražava, rješava probleme te misaono i motorički sazrijeva (Pećnik i Starc, 2010). Igra ima utjecaj i na zadovoljenje dječjih potreba za druženjem te tako tijekom igre dijete ostvaruje svoja prava na sudjelovanje u aktivnostima s drugima pa razvija i svoje socijalne vještine (Jurčević-Lozančić, 2016).

3. PODJELE DJEČJE IGRE

Kao što je već spomenuto, veliku ulogu u dječjoj igri predstavlja mašta. Ona izostaje u najranijim počecima dječje igre i pojavljuje se oko treće godine života kada igra postaje malo kompliciranija, složenija aktivnost. Kognitivni je razvoj djeteta preduvjet za razvoj dječje igre koja se mijenja tijekom različite dobi djeteta. Tako se pojavljuju različite vrste igre ili su neke vrste dominantnije od drugih, a međusobno se razlikuju prema kognitivnoj složenosti (Mendeš, 2020).

Igra je spontana, a to znači da svako dijete kreira svoja pravila onako kako mu u tom trenutku najbolje odgovara za svrhu zadovoljenja vlastitih potreba i interesa. Praćenjem i istraživanjem dječje igre dolazi do različitih podjela. Iz dostupne je literature vidljivo kako se igra najčešće dijeli na četiri razine. Prva je razina društvena, druga je spoznajna, zatim slijedi igra s obzirom na ponašajni aspekt te igra s obzirom na prostor. Također, igra se može podijeliti i na vođenu, intelektualnu, vanjsku i unutarnju igru, međutim, Vasta i sur. (2001); Starc i sur. (2004); Likierman i Muter (2006) i Berk (2015) prema Mendeš (2020), igru klasificiraju prema samo dva kriterija, a to su vrste igre s obzirom na razinu socijalne tj. društvene složenosti te vrste igre s obzirom na razinu spoznajne složenosti.

3.1. Podjela igre s obzirom na socijalne složenosti

Kriterij socijalne složenosti igre odnosi se na pet podvrsta igara koje označavaju ovu aktivnost tijekom različitih dobnih uzrasta. Dijete se u dobi od dvije godine igra samo i promatra tuđu igru u koju se neće uključiti. Slično je i s djecom u dobi od četiri i pet godina. Ona će se također, samostalno igrati, ali usporedno s drugom djecom. To znači da će dijete koristiti slične igračke ili poticajne materijale za igru no ipak, ostati u nezavisnoj igri (Starc i sur., 2004)

Sljedeća vrsta igranja nastupa između pete i šeste godine kada dijete počinje ovladavati jednostavnom socijalnom, odnosno povezujućom igrom. To je igra u kojoj djeca stupaju u kontakt, započinju razgovor i sl. Tako dolazi i do suradnje; igre u grupama kako bi se postigao nekakav zajednički cilj igre. Naime, djeca ovoga uzrasta počinju ovladavati socijalnim interakcijama i stvaraju prva prijateljstva pa se tako počinju i zajedno igrati. (Starc i sur., 2004; prema Mendeš, 2020).

Dakle, dijete igru koristi kao sredstvo upoznavanja svog okružja. Kako se to okružje mijenja, mijenja se i igra, dijete se upušta u socijalne interakcije te samostalna igra postaje sve kompleksnija i prerasta u suradničku ili zajedničku. Naime, uzrok je tomu činjenica da s vremenom provedenim u društvu dijete dobiva potrebu za druženjem i za prijateljstvom te sukladno tome započinje proces socijalizacije (Starc i sur., 2004).

3.2. Podjela igre s obzirom na spoznajne složenosti

Djetetove se društvene sposobnosti mijenjaju tijekom različite dobi, tako se mijenjaju i razine spoznaje. U podjelu prema spoznajnim obilježjima djeteta spadaju funkcionalna igra, konstruktivna igra, igra pretvaranja, odnosno simbolička te igre s pravilima (Whitebread i sur., 2012).

Obilježja svake pojedinačne igre daju Starc i sur. (2004) pa tako za funkcionalnu igru tvrde da je to aktivnosti koju obilježava djetetovo isprobavanje vlastitih funkcija, odakle potječe i sam naziv. Uključuje skakanje, penjanje, ples, preskakanje, vožnju biciklom i igru loptom, grubu igru te vježbanje fine motorike kroz različite aktivnosti poput šivanja, bojanja i rezanja. Isto tako, dostupna literatura sugerira na to da ovakva igra potiče razvoj cijelog tijela te okulomotornu koordinaciju (Whitebread i sur., 2012).

Dalje, konstruktivnu igru Whitebread je opisao kao igru manipulacije predmetima i baratanje različitim materijalima u svrhu stvaranja ili gradnje, dok je igra pretvaranja, odnosno simbolička igra, definirana kao ona igra u kojoj dijete koristi određene rekvizite, osobe ili čak zamišljene predmete kao simbol nečeg drugog. Simbolička je vrsta igre ona koja potiče djetetove razvojne mogućnosti tako što mu daje prostor za uvježbavanje različitih već doživljenih životnih situacija. Također, dijete prilikom ove igre razvija kreativnost, maštu i govor (Whitebread i sur., 2012). Četvrta razina spoznaje te ujedno i posljednja, utvrđena je kao igra s unaprijed određenim pravilima (društvene igre, sportske igre i sl.).

4. UTJECAJ VANJSKOG OKRUŽJA NA IGRU

Prvo na što nas asocira pojam vanjskog okružja su vrtićka dvorišta i igrališta te sve sprave koje na tim prostorima možemo pronaći. To su najčešće različite penjalice, ljuljačke, tobogani i vrtuljci koji čine bitan dio u dječjoj igri na tim prostorima, no ipak, vrijedno stimulativno okružje ne obuhvaća samo njih. Za zadovoljenje dječjih potreba važno je pomno isplanirati okružje te njegov kompletan raspored, a pri tome obratiti pažnju i na sigurnosni, sanitarno-zdravstveni, pedagoški te arhitektonski aspekt uređenja. Vanjsko okružje koje je poticajno je ono okružje u kojemu je djetetu pružena mogućnost slobodne i kreativne igre, ali i igre na spravama. Bitno je kreirati širok prostor u kojemu se djeca mogu baviti tjelesnim aktivnostima poput trčanja, skakanja, penjanja, puzanja i dr., i u zajedničkim i u odvojenim, individualnim aktivnostima, a da ih pritom odgojitelj može vidjeti i pratiti zbog sigurnosnih razloga (Miljak, 2009; Ljubetić, 2009).

Okružje djeteta obuhvaća sve što okružuje dijete, odnosno sve ono s čime dijete dolazi u izravni doticaj. Tako svaka, naizgled nebitna stavka uređenja vrtića i njegova dvorišnoga prostora za dijete, odnosno dječju igru ima značajnu ulogu. Zidovi, podovi, oblik i veličina prostora; vanjskog i unutarnjeg, količina namještaja te njegov raspored, igračke, rekviziti, sprave i druga oprema, stvaraju poseban dojam koji utječe na djecu, ali i na odgajatelje (Hansen, Kufmann, Burke-Walsh, 2006).

Okružje određuje osjećaje osoba koje tu borave, točnije ugođaj cjelokupnog ozračja. Stoga je potrebno planirati i promišljati o detaljima kao što su pažljivo odabrane, neutralne boje zidova, prirodno osvjetljenje; da nikad nije previše osvijetljeno, ali niti mračno. Čak i

spomenuti raspored namještaja ili sprava ima svoju svrhu u pogledu kretanja u prostoru i na igralištu, razini buke koja nastaje te sigurnosti djece (Hansen, Kufmann, Burke-Walsh, 2006).

Svaki će ponuđeni poticaj ili osoba u djetetovoj blizini imati neophodnu ulogu u njegovoj igri i učenju upravo zbog djetetove prirodne znatiželje. Gledano s društveno konstruktivističke strane, obrazovni procesi u institucijskom kontekstu daju djetetu priliku da donosi mnogobrojne hipoteze ili teorije koje kasnije može isprobavati u okruženju koje opisujemo kao stimulativno okruženje, upravo zbog svih mogućnosti koje ono kreira. U takvom okruženju, dijete ima mogućnost i uspoređivati teorije, pronalaziti različite zaključke, kreirati nova mišljenja te donositi vlastite izbore (Vujičić, Miketek, 2014).

Djetetovo okruženje ima veliki utjecaj i na samu igru. Pažljivo i svrsishodno osmišljeno okruženje potiče složenu igru, autonomiju, socijalizaciju i pronalazak rješenja raznolikih problema. U takvom okruženju, djeca su motivirana, entuzijastična i izazvana na istraživanje ponuđenih materijala te spoznaju novih podataka (Hansen, Kufmann, Burke-Walsh, 2006).

Kako bi se ostvarilo poticajno i kvalitetno okruženje, važno je obratiti pozornost na socijalne te prostorno-materijalne činitelje okruženja pa tako Lešin i sur. (2022., str. 24) ističu:

„Djeca rane i predškolske dobi imaju poseban potencijal da izraze interes za materijalno i socijalno okruženje te pokazuju koliko im je ono važno. Rezultat aktivnog sudjelovanja u životnim uvjetima su individualne interpretacije, ideje i hipoteze. Mašta je jedno od temeljnih određenja dječje igre i razlog njezina iniciranja i podizanja na složeniju razinu. Međutim, igra nije samo odraz djetetove simboličke zrelosti i ne razvija se samo po sebi u kompleksnu i razvojno izazovnu aktivnost. Igru u velikoj mjeri određuju kontekstualni uvjeti pod kojima ponajprije podrazumijevamo mogućnost stjecanja neposrednog iskustva, odraslu osobu kao inicijatora i motivatora te stimulativnu okolinu za igranje.“

Svako pojedino dijete ima vlastite potencijale koji su skriveni, a ono ih izražava na različite načine i na sto jezika (Malaguzzi, 1998). Stoga je važno prepoznavanje i oblikovanje tih potencijala individualnim pristupom, ali i strukturiranjem poticajnog fizičkog i socijalnog okruženja kako bi djeca mogla razvijati svoje kompetencije u potpunosti, na najbolji mogući način (Valjan Vukić, 2012).

4.1. *Socijalno okruŕje*

Socijalno okruŕje u velikoj mjeri podrazumijeva kulturu koja dijete okruŕuje. Ta kultura obuhvaća osobe koje dijete svakodnevno susreće te koje svakodnevno borave u djetetovoj blizini i na taj naćin na njega mogu utjecati. Upravo zbog bioloŕkih mehanizama koji su uroćeni u djetetu, ono s tim osobama ostvaruje svoje prve druŕstvene veze (Pinter, 2008).

Izraŕavanjem svojih ŕelja i potreba, dijete ŕalje signale svome socijalnom okruŕju, a zatim ono pruŕa odrećene reakcije. Iako su te ŕelje i potrebe neophodne za preŕivljavanje i razvoj, kod djeteta se i njegove okoline tako gradi snaŕna afektivna veza koja utjeće na njegov cjelokupni razvoj (Pinter, 2008).

Prvo je socijalno okruŕje u kojemu se dijete naće njegova obitelj. Dakle, od malih nogu djeca su okruŕena ljudima, bili to samo njihovi roditelji, braća, sestre ili pak, druga djeca iz susjedstva. U poćetku su ti socijalni odnosi povrŕni, ali kasnije, ukljućujući se u zajednićke aktivnosti i igre, djeca ŕire svoj socijalni horizont i ulaze u dublje, privrŕene odnose i tako grade prijateljstva (Mendeŕ, 2020). Na tragu tome Pinter (2008., str.3) naglaŕava da „S vremenom socijalne interakcije djeteta i njegove okoline postaju sve bogatije, raznovrsnije i sloŕenije, a djetetov se socijalni prostor sve viŕe ŕiri. Dijete postaje sposobno podnositi kratkotrajnu odvojenost od svojih roditelja i uspostavljati socijalne odnose i s drugima. Kako dijete raste i sazrijeva, odnosi s vrŕnjacima postaju sve vaŕniji u njegovom ŕivotu. Interakcije izmeću djece postaju sve bogatije, a igre sve sloŕenije.“ Stoga, roditelji i odgajatelji trebaju razvijati pozitivan stav prema igri, poticati dijete i nuditi mu prilike za igrom. Tako razvijaju i odgovarajuću atmosferu za igrovne aktivnosti koja rezultira i samom igrom djeteta (Mendeŕ, 2020).

Bogatstvo interakcija svakako je znaćajno i meću vrŕnjacima, dijete stjeće nove socijalne kompetencije, ući o prijateljskim odnosima, suradnji i toleranciji. Upravo na taj naćin, igra postaje sve kompleksnija. Razvojem socijalne kompetencije igra djeteta od samostalne razvija se u paralelnu koja obiljeŕava poćetke uspostave interakcije meću djecom. Izgraćenim odnosima meću djecom igra poprima elemente zajednićke igre koju karakterizira igranje u parovima ili grupama stvorenih u svrhu odvijanja aktivnosti te postizanja zajednićkoga cilja (Starc i sur. 2004).

Znaćajnu ulogu u socijalnom okruŕju djeteta prilikom polaska u djećji vrtić ima odgojitelj koji pruŕa poticaj u socijalnom i emocionalnom podrućju, ukljućenost u komunikaciji te

pozitivan stav prema samoj igri, stvarajući tako kvalitetno, poticajno okruženje za dječju igru (Mendeš, 2020). Dakle, sredina u kojoj dijete odrasta ima veliki utisak na razvoj dječje igre te uvelike ovisi o stavu odgojitelja koji ju kreira, što je Šagud (2015., str. 9) obrazložila ovako:

„Odgajatelj s afirmativnim stavom prema igri njeguje njezinu kreativnu dimenziju i može u velikoj mjeri pridonijeti njezinu sadržajnom i strukturalnom obogaćenju. Takav odgajatelj igru stavlja u kontekst integriranog učenja, a dijete promatra kao aktivnog sudionika u konstruiranju svoje društvene stvarnosti.“

4.2. *Prostorno-materijalno okruženje*

Poticajno, sigurno prostorno-materijalno okruženje je ono okruženje koje djeluje inspirativno na dijete, bogato je različitim materijalima koji potiču dijete na samoiniciranu, slobodnu igru, a njegovo uređenje korelira sa razvojnim potrebama djeteta. Stoga se, poticajno prostorno materijalno okruženje smatra nezaobilaznim preduvjetom kvalitetnog učenja te potpunog razvoja djeteta (Miljak, 2009). Pedagozi poput Maria Montessori, Rudolf Steiner, Celestin Freinet, svojim istraživanjima potvrđuju navedenu tvrdnju. Pomno isplaniranim oblikovanjem kvalitetnog prostorno-materijalnog okruženja, dijete su postavili na poziciju aktivnog subjekta tijekom cjelokupnoga procesa odgoja i obrazovanja (Valjan Vukić, 2012). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO) (2015) prostorno-materijalno okruženje definira kao dio kulture vrtića te ga ističe kao temeljni i neophodni izvor učenja djeteta. Naime, djeca uče čineći, kroz vlastito istraživanje i iskušavanje predmeta i ljudi u svome okruženju. Također, NKRPOO daje i smjernice po kojima se može izgraditi kvalitetno prostorno-materijalno okruženje. Takvo je okruženje ono u kojemu je djetetu omogućeno samostalno djelovanje, istraživanje i igranje te u njemu odrasli ne moraju često intervenirati i uključivati se. Djeca se tada mogu igrati u sigurnom prostoru oslanjajući se pritom na vlastite sposobnosti i vještine, ne ugrožavajući ni sebe ni druge. Dakle, okruženje na vanjskom prostoru, odnosno dvorištu ili igralištu vrtića, potrebno je opremiti raznolikim materijalima, sadržajima i prostorima koji pružaju uvjete za slobodnu, sigurnu i raznovrsnu igru na otvorenom. Ovu tezu potvrđuje Gardner (1997) koja navodi da materijali koji se nude djetetu trebaju promovirati neovisnost učenja i samu autonomiju. Također, u tome su pogledu važne količina, promišljenost i dostupnost materijala koje trebaju u djetetu potaknuti promišljanja različitim inteligencijama te razvijanje kompetencija i zanimanja te na taj način obogatiti sadržaj cjelokupne igre.

5. IGRA NA OTVORENOM

Igra na otvorenom povezuje se s prostorom poput dječjega igrališta, dvorišta, parkova, susjedstva, vrtova, jezera i svih ostalih prirodnih površina. Igrajući se na takvim prostorima, kod djece se potiče prirodna znatiželja i veselje. Osnovna je motivirajuća karakteristika takvih prostora njihova dinamičnost i kontinuirano mijenjanje, čime se učenje obogaćuje i obuhvaća sve razvojne aspekte (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Uvidom u dostupnu literaturu, uočen je značajan broj znanstvenih radova koji se bavi važnošću unutarnjega poticajnog okružja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a samo nekolicina njih razmatra značaj vanjskog okružja. Iz toga proizlazi zaključak da su uređenje i planiranje poticajnoga vanjskog prostora često zanemareni te da je djeci priroda sve manje dostupna. Upravo zato, vrtići trebaju više aktivnosti približiti prirodi, omogućavati i osiguravati vanjski prostor u kojemu djeca mogu biti u dodiru sa stvarnim svijetom i na taj način djetetu pružati prilike za nesmetano, izravno istraživanje i samostalno stjecanje znanja i iskustava (Valjan Vukić, 2012).

Osim već ranije spomenute dobrobiti igre, igra na otvorenome nudi element važan za zdrav i optimalan rast i razvoj. Beneficije igre su također, prepoznate i u spoznavanju prostornih odnosa, prirodnih elemenata i istraživanja prirode. (Anđić, 2022). Prema Gurholt i Sanderud (2016., str. 318) koncept „znatiželjne igre“ koja se odvija na otvorenom pretvara djecu u „razigrane agente“ koji istražuju i stvaraju znanja, vještine i razumijevanje za sebe i svijet oko sebe.

Boravak i igra na otvorenom djeci dopuštaju izravno istraživanje i proučavanje, stjecanje iskustava vezanih uz prirodu, ali i omogućavaju im slobodu kretanja; trčanja, skakanja, puzanja, valjanja, penjanja te ujedno i razvoj motoričkih sposobnosti. Djeca u igri na otvorenom imaju više prostora i više mogućnosti te kao rezultat toga dolazi do smanjenja bilo kakvih frustracija ili sukoba među vršnjacima. Na otvorenom, djeca smiju biti glasna, neuredna i ne moraju se brinuti da će ih odgojitelj zbog toga upozoravati (Maynard i Waters, 2007, Katavić, 2019).

U neposrednom kontaktu s prirodom, aktivnim istraživanjem i učenjem te u suradnji s drugom djecom i odraslima, djeca imaju priliku stjecati vrijedna, životna iskustva. Također, razvijaju razne vještine i stavove koji su temelj za učenje etičkog i ekološki prihvatljivog načina ponašanja i života u zajednici. Isto tako, boravak djece u prirodi razvija slikovitije i

jasnije doživljaje koji ih mogu potaknuti i na raznolike oblike njihova stvaralačkog izražavanja. Djeca koja često provode vrijeme na otvorenom, više će zapažati raznolikost i čudesnost prirode. Samim time se i uče kako ju trebaju paziti i tretirati te čuvati njezine ljepote (Dolić, Lovrić-Maras, 2002).

Mnoge aktivnosti koje se svakodnevno izvode u sobi dnevnog boravka, mogu se preseliti i vani. Uz doživljaj prirode i otvorenoga prostora bez ograničenja, djeca stječu ocharavajuća iskustva; od promatranja ptica, kukaca, penjanja po stablu, valjanja po travi, proučavanja promjena u godišnjim dobima pa do samog smirivanja, udisanja svježeg zraka, opuštanja i smanjenja stresa. Igre i organizirane aktivnosti na otvorenom, omogućavaju jasnije percipiranje svijeta i prirode. Spominjanje biljnog i životinjskog svijeta o kojima odgajatelji poučavaju djecu, obogaćeno je izravnim doživljajem koji obuhvaća boje, mirise i zvukove predstavljene konkretnom vezom između djece i prirode (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Povezanost djece i prirode događa se organiziranjem aktivnosti poput hranjenje ptica, vrtlarstva, crtanja i slikanja, dramske igre, igre na snijegu te igre u blatu ili lokvama vode. Izleti, šetnje i općeniti boravak na otvorenom, pomažu djeci da shvate svoju važnu ulogu u očuvanju prirode (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2019). Posebno je važan faktor boravka na otvorenom vrijeme koje je obilježeno izmjenama godišnjih doba i njihovim specifičnostima. Iskustvo igranja na kiši, snijegu ili suncu, djeci pruža nova iskustva koja pretvaraju u znanja. Dječja kreativnost omogućava da u svakoj ponuđenoj i dostupnoj situaciji, pronađu način da ju učine zabavnom i zanimljivom (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Dakle, vidljiv je pozitivan utjecaj prirode na dječju igru na otvorenom jer ona stvara umirujuću atmosferu. Okružje u kojemu vlada umirujuća atmosfera prirode uzrokuje doživljajno, aktivno te suradničko učenje koje je djetetu novo, zanimljivo, zabavno i svrsishodno iskustvo. Kod djeteta se također, pobuđuje znatiželja, čuđenje i radost koja ga motivira i vodi prema daljnjem istraživanju i otkrivanju novih spoznaja o svijetu u kojem živi. Na taj način djeca mogu učenje obogatiti i bazirati na izravnim iskustvima, a to učenje čini mnogo lakšim procesom (Dolić, Lovrić-Maras, 2002).

Velik se broj nordijskih studija bavi okružjem i njegovom povezanošću s igrom na otvorenom. Tako je Mårtesson (2010) proučavala značaj dječjih igrališta u predškolskim ustanovama, njihov izgled i funkciju te ih klasificirala prema OPEC (engl. Outdoor Environment Categories) kategorijama.

OPEC kategorije obuhvaćaju ukupnu veličinu vanjskog prostora, proporcije područja bez zelenila i područja na kojima se nalaze stabla, grmlje te brdoviti teren i kao treću kategoriju, integraciju između vegetacije, otvorenog prostora i prostora za igru. Ove se tri dimenzije boduju ocjenama od jedan do tri te se zatim ukupan broj dijeli s 3. Niti jedan vanjski prostor ne smije biti ocijenjen s manje od jednoga boda u bilo kojoj dimenziji (Mårtensson, 2013).

Danom klasifikacijom Mårtensson (2010) dokazuje kako je dječja igra bolja i zdravija na prostorima koji su više uklopljeni u prirodu odnosno, na prostorima koji su bogati biljkama, grmljem, stablima i zemljom. Također, ovom studijom potvrđuje i tezu da su dječji potencijali, tjelesna aktivnost i sposobnosti na višem razvojnem stupnju na prostoru koji pruža veći poticaj za igru. Pružanje brojnih mogućnosti kretanja i igre na otvorenom, postala je tradicija u nordijskim zemljama. Cjelodnevni boravak na otvorenom nije neuobičajen. Djeca u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja dnevno provode dva do tri sata na zraku što je rezultiralo zdravom i redovitom tjelesnom aktivnošću djece, a to je ostavilo pozitivan trag i u ostalim segmentima razvoja kao što su socijalni, kognitivni i emocionalni segment razvoja djeteta (Mårtensson, 2010).

Ključna je prednost igre na otvorenome mnoštvo neoblikovanih materijala. Neoblikovani materijali su oni materijali koji nisu didaktički, ali se od njih didaktički materijali mogu proizvesti. To su najčešće gumbi, kamenčići, lišće, grančice, čepovi, boce, posude, tkanine, slamke i sve ostalo što dijete može inspirirati i potaknuti na igru. Obilje je neoblikovanih materijala za igru jedna od ključnih prednosti igre na otvorenom jer djeca s takvim materijalima imaju mnoštvo opcija i prilika. Razvijaju maštu i stvaraju različite igre, a isto tako, ovi materijali u njima pobuđuju osjećaj ugone, olakšanja u suradnji s vršnjacima te im nude mogućnost njihove primjene u razno raznim područjima igre (Mårtensson, 2010).

Mjesta i objekti s kojima se djeca susreću u igri na otvorenom, dovode do velikog dječjeg uzbuđenja. Svaka igra pa tako i ova, znači nepredvidljivost i iznenađenja. Igra na otvorenom ne manjka susretima s novim situacijama i iskustvima koje u djeci mogu pobuditi i oprez te na taj način ona vježbaju svoje sposobnosti razlikovanja dobrih i loših odluka. Primjeri takvih odluka mogu biti penjanje na stablo ili preskakanje ograde koje je izazvalo pad. Nakon takvog događaja dijete je potaknuto razmisliti o svojim postupcima i njihovim posljedicama pa na temelju toga stječe znanja i uputu za budućnost (Mårtensson, 2010).

6. RAZVOJNE DOBROBITI

„Djetinjstvo je specifično životno razdoblje u kojem dijete svladava osnovne vještine pokreta i ima obilje energije koja mu omogućuje da ih usavrši. U ovom razdoblju značajno je poticanje na tjelesne aktivnosti jer pokret utječe na psihofizički rast i razvoj, zdravlje, opće sposobnosti djeteta, ali i pridonosi samopoštovanju, pomaže u regulaciji tjelesne težine, te prevenciji rizika od bolesti u odrasloj dobi.“ (Pihač, 2011, str. 34)

Cilj je odgojno obrazovnog procesa osiguravanje razvojnih dobrobiti za dijete, a obuhvaća planiranje odgojno obrazovnog procesa usmjerenog na individualne potrebe svakoga djeteta kako bi se ono moglo slobodno i nesmetano razvijati prema vlastitom tempu (MZO, 2015). Prema NKRPOO (MZO, 2015) razvojni segmenti na koje odgojitelji trebaju obratiti pažnju prilikom planiranja odgojno obrazovnog procesa su osobna, tjelesna i emocionalna dobrobit, obrazovna dobrobit te socijalna dobrobit djeteta.

6.1. Tjelesne dobrobiti

Igre na otvorenom najčešće su vezane uz tjelesni razvoj i napredak (Badrić, Prskalo, 2011). Za većinu djece, to i jest najvažnija uloga otvorenog prostora. Tjelesne aktivnosti pružaju brojne dobrobiti. Djeca uživajući u igri dobivaju prilike za socijalizaciju, za učenje pravila te poštivanje istih, za shvaćanje međusobnih ovisnosti, razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja, intelektualni razvoj i rješavanje problema. Upravo je zato program planiranih tjelesnih aktivnosti dio kurikuluma za predškolski odgoj koji je od iznimne važnosti (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Tomljanović (2012) ističe kako je razvoj motoričkih sposobnosti i uvježbavanje novih pokreta u ranoj i predškolskoj dobi djeteta, najintenzivniji i na najvišoj razini usvojenosti. Djeca osjećaju unutarnji nagon na činjenje i isprobavanje različitih pokreta zbog čega su u kontinuiranoj tjelesnoj aktivnosti.

Mogućnosti koje pruža otvoren prostor značajne su u poticanju razvoja velikih mišića. Slobodno kretanje u neograničenome prostoru djeci omogućava trčanje, poskakivanje, skakanje i bilo kakvo drugo razgibavanje cijelog tijela zajedno sa svim njegovim mišićima (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Poznato je da igra na otvorenom djecu čini aktivnom, no raznolik i prostran zeleni okoliš može je činiti još aktivnijom jer takav prostor

kreira otvorene i fleksibilne situacije za igru. Različiti oblici terena ili predmeti koji se mogu pronaći u vanjskom prostoru na djecu djeluju motivirajuće, no ono što omogućava brzu izmjenu tjelesne interakcije jest konfiguracija vanjskog terena. Vrste aktivnosti variraju ovisno o terenu na kojemu se djeca nalaze. Tako će livada djecu potaknuti na trčanje, pješčanik na kopanje ili stablo na penjanje. Također, dolazi i do manipulacije predmetima kao što su npr. štapovi koje djeca pronađu, a koji postaju teleskopi, mačevi, čarobni štapići i slično (Mårtesson, 2010).

Opreme i sprave koje se nalaze na dječjim igralištima, potiču djecu na penjanje, razvijanje mišica cijelog tijela, hvatanje i održavanje ravnoteže te svladavanje koordinacije. Isto tako, razvijaju se i vještine fine motorike. Djeca vrijeme provode u pješčaniku kopajući, nalijevajući i prelijevajući vodu, skupljajući kamenčiće, lišće i slične malene predmete te igrajući se raznih igara (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Dakle, igrališta znatno utječu na samu igru na otvorenome te ako želimo da ona djetetu omoguće prostor za ukupnu tjelesnu aktivnost, moraju sadržavati zelenilo i dovoljno velik prostor za različite dječje aktivnosti (Mårtesson, 2010). Boravak na otvorenom, kao i sama igra na otvorenom, djeci pruža novi doživljaj samih sebe jer na taj način spoznaju nove načina funkcioniranja i kretanja u različitim prostorima ili na različitim spravama. Uče i stječu razna iskustva kao što su: kako je to ljuljati se, kako je to puzati kroz uzak tunel te kako je to biti na vrhu visoke penjalice (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Kako bi djeca razvijala tjelesnu snagu, koordinaciju, ravnotežu i izdržljivost, bitno je svakodnevno vježbanje (Badrić, Prskalo, 2011).

Prostor na otvorenom je posebno mjesto na kojemu djeca stječu sve potrebne motoričke vještine koje će im trebati u budućnosti. Bitna je stavka u ovom procesu da učenje bude zabavno, uz izostanak natjecateljskoga duha kako bi djeca mogla prije svega, naučiti uživati u sportovima te kako im ne bi bilo neugodno sudjelovati. Ona djeca koja se često suočavaju s porazom u igrama ili natjecanjima, počinju sumnjati u sebe i svoje sposobnosti pa nije rijetkost da od istih odustanu. Stoga, bitno je naglasiti kako je cilj tjelesnog odgoja djece rane i predškolske dobi razvoj vještina i potrebe za trajnom tjelesnom aktivnošću (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

U današnje je vrijeme broj djece s teškoćama u razvoju sve veći, i to upravo iz razloga što takva djeca nisu dovoljno snažna i ustrajna u svakodnevnim aktivnostima. Stoga djeci treba pružiti priliku i poticati je na vježbe koje za rezultat imaju poticanje cirkulacije, jačanje mišića i kostiju te gipkost (Pihač, 2011).

Bitno je imati na umu različitosti i individualnost svakog djeteta. Naime, svako dijete se razvija prema vlastitim intelektualnim i motoričkim sposobnostima. Tako neka djeca bez problema mogu poskakivati, hvatati loptu i igrati razne igre, dok druga to možda i neće moći do starije dobi. Uloga je odgajatelja da pažljivo prate dječje sposobnost i tako prema njima planiraju aktivnosti (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Fizička aktivnost i vježbanje koje pruža igra na otvorenom, za djecu imaju svrhu opuštanja, jačanja sposobnosti koncentracije, smirivanja i uklanjanja agresivnih nagona. Sve vrste pokreta koje djeca izvode na otvorenom prostoru su spontane i prirodne, a imaju veliki utjecaj na antropometrijski status. Za pravilan razvoj djeca trebaju biti u kontinuiranoj rutini kretanja kako bi se održavala navika i razina potrebe za kretanjem. U slučaju smanjenja navika i razine potreba za kretanjem djeteta, motorička koordinacija djeteta opada te se u odrasloj dobi teže nadoknađuje. (Pihač, 2011).

6.2. Socijalne dobrobiti

Atmosfera vanjskog i unutarnjeg prostora mnogo je drugačija. Na otvorenom, ona na raznolike načine potiče zajedničko igranje i druženje djece te djece i odraslih. Na zraku vrijede malo drugačija pravila pa tako npr. glasno govorenje, glasno pjevanje i vikanje mogu postati uobičajeni načini međusobne komunikacije. Tada čak i ona tiha, malo povučeniya djeca mogu postati otvorenija i glasnija u izražavanju (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Prema Pinter (2009., str. 3): „Kako dijete raste i sazrijeva, odnosi s vršnjacima postaju sve važniji u njegovom životu“. Važnost prijateljstva i kontakta s drugom djecom, u djetetu pobuđuje potrebu za socijalizacijom i zajedničkom, grupnom igrom ili igrom u parovima, a okružje vanjskog prostora posredno utječe na kvalitetu tih odnosa. Vanjsko okružje u kojemu se djeca nalaze potiče kreativnost, inicijativu i samostalnost zbog kojih sklapanje prijateljstava i stupanja u socijalne interakcije postaje jednostavnije (Slunjski, 2009). Također, dijete koje sudjeluje u zajedničkoj igri i koje se osjeća prihvaćeno od strane svojih vršnjaka počinje razvijati pozitivnu sliku o samome sebi te se osjeća voljeno i samopouzđano (Slunjski, 2009).

Igra na otvorenom utječe na razvoj socijalnih vještina te kulturne svijesti djece. Djeca češće međusobno razgovaraju i tako dolazi do različitih dogovora ili ustupaka oko toga tko će biti koji po redu za vožnju bicikla ili pak, ljuljanje na ljuljački. Djeca se na taj način uče

strpljenju čekanjem reda te također uče poštivati dogovorena pravila. Nadalje, veliki broj različitih aktivnosti kao što su ljuljanje jedno drugoga, zajednička igra u pješčaniku, klackanje, zajedničko guranje kolica ili suradnja u sportskim aktivnostima, pridonosi i izgradnji prijateljstva i zbližavanju među djecom. (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Ukoliko se djeci pruži dovoljno vremena i iskustva na otvorenom, time će se pridonijeti njihovom stjecanju znanja o cijeloj svojoj zajednici. Tome pridonose razne šetnje, posjete vatrogasnom domu te naizgled nezanimljive sitnice poput kamiona koji odvozi smeće, poštara koji ostavlja pisma ili razgovora s osobama izvan vrtića. Prilikom proživljavanja takvih situacija, djeca uče i uvježbavaju socijalne vještine, uče voditi razgovor, postavljati pitanja i slušati sugovornika. Također, susret s novim osobama iz vanjskog okruženja daje im uvid i znanje o različitim sadržajima koji će im biti potrebni u budućnosti, a korisni su u svakodnevnom životu. Tako bi na primjeru posjeta vatrogasnom domu, stečena znanja bile informacije o tome što učiniti u slučaju požara, koga pozvati i na koji broj (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). Gopnik (2012) tvrdi kako situacije u kojima se djeca skupa igraju, omogućavaju intenzivniji doživljaj znanja, samo u drugačijem svijetlu, obogaćen novim i drugačijim mišljenjima drugih, značajnih ljudi te tako daju prostora za proces meta-spoznanje.

Još je jedna važna dobrobit igre na otvorenom i boravka u prirodi, prema Mårtesson (2010), iskustvo igranja na različitim prostorima koji su od velike važnosti za dječji razvoj jer upravo igrom, ta mjesta postaju dio njih samih. Tako dolazi do veće povezanosti s prirodom koja pridonosi boljem zdravlju i kvaliteti života. To se odnosi na psihološki, društveni i tjelesni boljitak (Mårtesson, 2010).

Također, autorica Mårtesson (2010) upućuje na važnost prirodnih okoliša koji su se pokazali kvalitetnijima za usklađenu dječju igru. Naime, tvrdi kako to otkrivaju upravo snimke dječje igre u prirodi, tijekom koje djeca koriste neverbalnu komunikaciju pokretom, mimikom lica te govorom tijela. Sve to pridonosi njihovom društvenom razvoju i stjecanju socijalnih vještina te boljem razumijevanju određenih ponašanja.

6.3 Emocionalne dobrobiti

Aktivnosti koje djeca provode na otvorenom prostoru mogu biti tjelesne aktivnosti, sadnja biljaka, proučavanje i donošenje zaključaka o životinjskom ili biljnom svijetu i vremenu,

sakupljanje sitnih kamenčića i sl. Sve te aktivnosti u djeci pobuđuju osjećaje sreće i zadovoljstva samima sobom. Također, kada djeca mogu vidjeti rezultat svoga djelovanja, kao što je nicanje posađene biljke ili visoka građevina koju su izgradili od neoblikovanih materijala, razvijaju se i samopouzdanje te samopoštovanje. Brojnost i raznolikost igara koje se mogu odvijati na otvorenom, omogućavaju djeci da grade pozitivnu sliku o sebi. Tako što imaju mnoštvo prilika, mogućnosti, a najvažnije slobodu, stječu pozitivno mišljenje o sebi, samosvijest i sigurnost u kontrolu vlastitih pokreta i novih motoričkih sposobnosti (Hansen, Kaufmann, Walsh, 2006).

Nadalje, proživljavanjem različitih iskustava na igralištu ili u dvorištu, djeca razvijaju vjeru u sebe i druge oko sebe, uče zatražiti pomoć i isto tako, pružiti pomoć drugome. Dolazi do zbližavanja, izgradnje prijateljstava i djeca se emocionalno lakše povezuju, razgovaraju i općenito se osjećaju radosnije i uzbuđenije nego u zatvorenim prostorijama dnevnoga boravka. Vanjski prostor potiče razvoj ljubavi prema ljepoti i omogućuje da djeca uče svim svojim osjetilima (Slunjski, 2009).

Igru na vanjskom prostoru obilježava karakteristika da je upravo takvoj igri jednostavnije i lakše pristupiti, odnosno lakše se u nju uključiti te je isto tako, lakše i napustiti takvu igru (Mårtesson, 2010). Također, sadržaji i situacije igre se brže mijenjaju i ovise isključivo o djetetovom interesu, osjećaju i potrebi, a zbog širokog spektra aktivnosti koje otvoreni prostor pruža, djetetu je omogućeno da impulzivno prati svoje osjećaje i maštu. Prilikom ovakve igre, djeca se ne razvijaju samo na tjelesnom planu već stječu i mentalnu agilnost igranjem i proživljavanjem mnoštva pozitivnih emocija u suradnji s drugom djecom (Mårtesson, 2010, Vranjican, 2019).

Dijete koje je socijalno kompetentno, razvilo je prijateljske veze i vrijeme provodi u zajedničkoj igri s drugom djecom te stječe znanje o emocijama. Prema Vranjican (2019) znanje o emocijama je iznimno bitno kako bi djeca mogla znati prepoznati vlastite emocije, imenovati ih, razumjeti i biti sposobna „staviti sa strane“ u određenom trenutku kako bi mogla bolje razumjeti situaciju. Također, dijete sa znanjem o emocijama može lakše razlikovati prihvatljivo ponašanje i reagiranje od onog nepravilnog i neprihvatljivog (Vranjican, 2019).

Jedna od mnogih prednosti boravka na otvorenom jest i mogućnost izravnog promatranja i dokumentiranja svih prirodnih pojava. Jedna od njih je kiša. Tomljanović (2018) ističe važnost dječjeg boravka na kiši te kako djeca reagiraju na nju. Naime, kiša u djeci izaziva

radost, sreću, zaokupljenost nečim novim, slobodu i istraživanje vlastitim tempom. Upravo zbog toga, na odgovajateljima je da djetetu pruže mogućnost izlaska i boravka na vanjskom prostoru u bilo kojim vremenskim uvjetima te da su spremni na spontano i neplanirano realiziranje i mijenjanje odgojno-obrazovne prakse prema potrebama djeteta (Tomljanović, 2018).

6.4. Kognitivne dobrobiti

Spomenuto je kako djeca najkvalitetnije uče putem svakodnevnih interakcije s predmetima o kojima uče, a glavno sredstvo takvih interakcija je upravo igra na otvorenom.

Igra na otvorenom pruža značajan utjecaj na pozitivan razvoj kognitivnog razvoja djeteta jer se učenje odvija usporedno s igrom, istraživanjem i promatranjem pa je i odgovajateljima lakše djeci približiti određenu temu ili pojmove poput boja, brojeva, veličina ili oblika. Boravkom na vanjskom prostoru djeca se susreću s realnim predmetima koji im pokazuju upravo ono o čemu se govori. Neke od aktivnosti mogu biti npr. brojanje njihanja na ljuljački, klasifikacija cvijeća prema boji, promatranje kamenčića te njihovo razvrstavanje prema veličini, određivanja oblika oblaka i slično. Svaki dojam vanjskog prostora za dijete znači nešto novo jer ono tada logički razmišlja o svim funkcijama i procesima koje na vanjskom igralištu uočava (Jurčević-Lozančić, 2014).

Među ostalim stvarima koje se djetetu mogu jasnije približiti i objasniti na otvorenom, tu su i prirodne pojave. Direktno promatranje i dokumentiranje promjena u izmjeni godišnjih doba, oblaka koji se skupljaju i donose razne padaline, životinja koje se pojavljuju i njihova ponašanja, samo su neke od mnogih zanimljivosti s kojima se dijete susreće. Ono lakše i jasnije shvaća uzroke, posljedice i načela razvoja svakojakih pojava i pojmova. Analizom svega toga gradi svoje intelektualne sposobnosti, jača ih i stječe novu razinu znanja koje dosad možda i nije iskusilo, već samo u teoriji znalo da postoji. Također, ono što ima velike dobrobiti za kognitivan razvoj je ishod postavljanja pitanja i potpitanja. Razgovorom možemo poticati djecu da sama svojim logičkim razmišljanjem i istraživanjem pronalaze odgovore na postavljena pitanja. Time djeci pružamo zabavan i zanimljiviji način učenja od onoga u zatvorenom prostoru gdje nam jedini poticajni materijali mogu biti fotografije na papiru (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006). „Upravo pregled istraživanja iz područja perceptivnog kognitivnog razvoja donose rezultate u poboljšavanju kognitivnog postignuća

koja se razvijaju ako se djeci omogući igranje u zatvorenom, ali i otvorenom prostoru.“ (Rogulj, 2018., str. 11)

Ostvarivanjem dobre komunikacije u kojoj se uvažava mišljenje djeteta, dozvoljava mu se da iskaže svoje hipoteze i zaključke pa se na taj način potiče i razvoj jezika. Od toliko predmeta, biljaka i pojava na vanjskom prostoru, djeci je prirodno razgovarati o novome. Prirodna znatiželja djeteta olakšava cijeli proces učenja te potiče maštu i kreativnost, a time je cijeli odgojno obrazovni proces kvalitetniji i svrsishodniji (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

Stečena razina kognitivnog razvoja može utjecati na bolje razumijevanje djetetovih društvenih odnosa i ponašanja, ali također, u isto vrijeme, društveni odnosi mogu utjecati na kognitivni razvoj djeteta, odnosno njegovu socijalnu kogniciju (Slunjski, Ljubetić, 2014).

7. ULOGA ODGOJITELJA

Odgovornost je odgojitelja kreirati stimulativni okoliš, organizirati raznolike situacije u kojima dijete može učiti i istraživati samostalno kao i preispitivati i modificirati prethodno znanje. Na taj će se način svaka, djetetu značajna aktivnost, obuhvatiti i potaknuti sva njegova osjetila te ga motivirati da se pritom prisjeti svih dotadašnjih iskustava i poveže ih s novima, bez pritiska uspjeha, odnosno straha od neuspjeha (Jurčević-Lozančić, 2014). Digitalno okruženje preuzima sve značajniji dio u djetetovu odrastanju. Upravo stoga, odgajatelji djeci trebaju omogućiti što više vremena provedenoga na svježem zraku ili u prirodi (Katavić, 2019).

Većina odgojitelja zaboravlja na važnost poticajnog okruženja za dijete kada je ono vani na otvorenom. Vrtići nude samo igrališta s mnogo statičkih rekvizita te nikakve druge poticaje, a organizirane i planirane aktivnosti na otvorenom su rijetke (Katavić, 2019).

Bilton (2010) tvrdi kako je prvi korak organiziranja boravka i igre na otvorenom upravo stvaranje svijesti odgojitelja o jednakoj važnosti vanjskog i unutarnjeg prostora za boravak. Oni se trebaju ujediniti u jednu integriranu cjelinu te se međusobno nadopunjavati. Dakle, uloga odgojitelja je biti maštoviti kreator, organizator i opskrbljivač prostora, vanjskog i unutarnjeg, kvalitetnim poticajima (Šagud, Petrović-Sočo, 2002).

U dječjim se vrtićima organiziraju različiti timovi. Jedan od njih je tim za kreiranje prostornog okružja. Okružje treba biti uređeno tako da potiče dijete na razgovor, budi njegovu radoznalost i promatranje kako bi se aktivnosti mogle mijenjati u skladu s dječjim potrebama koje se mijenjaju (Hansen, Kaufmann, Burke-Walsh, 2006).

8. ZAKLJUČAK

Igra je temeljna aktivnost u djetetovu životu. Ona je dio njegova identiteta i način na koji ono sudjeluje u svim životnim situacijama i upoznaje se sa svojim okružjem. Igra uključuje uporabu svih osjetila, izaziva radost, znatiželju te potiče maštu i samostalnost. Upravo igra omogućava da dijete dobije priliku donošenja vlastitih odluka i da se po prvi puta susreće s mnogo novih uzbudljivih sadržaja istražujući i donoseći vlastite zaključke. Stoga se smatra da je za igru bitno okružje u kojemu se ona odvija. U okružju koje je bogato sadržajem i materijalima dijete će naučiti mnogo više nego u onome u kojemu nema ničega. Tako razlikujemo igru na otvorenom i zatvorenom prostoru.

Igra na otvorenom prostoru u današnje je vrijeme mnogo rjeđa nego što je bila nekada. Uz napredak moderne tehnologije ili pak, život u gradu gdje se ne mogu igrati na ulici, djeca manje vremena provode vani na svježem zraku te sve više u zatvorenim prostorima.

Upravo zbog toga, potrebno je naglašavati važnost planiranja i realizacije aktivnosti na otvorenome prostoru dječjeg vrtića. Naime, igra na otvorenom za dijete je puno značajnija od one u zatvorenom prostoru jer kao što je spomenuto, djeca uče čineći i istražujući, a na vanjskom prostoru postoji pregršt sadržaja za isprobati i proučiti. Stjecanje znanja postaje izravno, temeljeno na iskustvu jer djeca mogu svjedočiti svim prirodnim promjenama. Na taj način razvijaju kognitivne sposobnosti. Također, igra na otvorenom ima pozitivan utjecaj na sve aspekte razvoja djeteta, a to su tjelesni, socijalni, emocionalni te kognitivni razvoj. Djeci je u igri na otvorenom omogućen veliki broj mogućnosti istraživanja i širok spektar aktivnosti koje mogu proizaći iz okružja bogatog neoblikovanim materijalima. Nadalje, igra na otvorenome je najzdraviji oblik igranja. Djeca ne samo da borave na svježem zraku već su i izazvana kretati se, trčati, skakati, puzati i penjati se. Na otvorenom prostoru imaju potpunu slobodu činiti što god u tom trenutku žele, isprobati mnogo više stvari nego što to mogu u zatvorenoj sobi dnevnoga boravka.

Zanimljivosti s kojima se susreću vani, djecu potiču na kreativnost, inicijativu i donošenje odluka. Također, to je i jedan od razloga zašto tada dolazi do jednostavnije gradnje prijateljstva. Djeca su slobodnija, otvorenija i opuštenija u doticaju s prirodom pa je tako još jedan rezultat igre na otvorenom, razvoj pozitivne slike o samome sebi i razvoj samopouzdanja i samopoštovanja. Ovakvim načinom igranja, djeca su mnogo sretnija, radosnija, a zelenilo utječe i na izostanak nervoze te agresivnog ponašanja. Time se dotiče i emocionalnih dobiti na razvoj djeteta. Glavna je prednost u ovome segmentu razvoja upravo neograničenost i sloboda koju djeca osjećaju u igri na otvorenom. Tamo nema zabrana trčanja ili glasnog govorenja te sličnih pravila, već vrijede neka sasvim nova.

Boljim raspoloženjem, atmosfera cijele grupe postaje pozitivnija i dolazi do prvih zbližavanja i prvih prilika za gradnju prijateljstava. Djeca se počinju igrati u grupama, zajedno se dogovaraju i međusobno pokazuju vlastita otkrića na novom području pa se tako očituje napredak i u socijalnom segmentu razvoja djeteta.

Kako bi sve te dobiti bile ostvarene važno je kreirati stimulativno okruženje; kako društveno tako i prostorno-materijalno okruženje. To je uloga odgojitelja koji ima zadatak voditi dijete prema najkvalitetnijem rezultatu odgojno obrazovnog procesa.

LITERATURA

1. Anđić, D. (2022). *Igra, priroda i održivi razvoj : kako potaknuti povezanost s prirodom djece rane i predškolske dobi*, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
2. Antić, S. (2000). *Rječnik suvremenog obrazovanja*. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb.
3. Badrić, M., Prskalo, I. (2011). Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih, *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152 (3-4), 479-494.
4. Bilton, H (2010). *Outdoor learning in early years*; Management and Innovation (3). New York: Routledge.
5. Dolić, M., Lovrić Maras, V. (2002). *Tjelesne aktivnosti u prirodi*, Medicinska škola u Rijeci.
6. Duran, M. (2001). *Dijete i igra*, Naklada slap.
7. Gopnik, (2012). *Scientific Thinking in Young Children: Theoretical Advances, Empirical Research, and Policy Implications*. Science.
8. Gulholt, K., P., Sanderud, J. R. (2016). Curious play: children's exploration of nature *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*.
9. Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Burke-Walsh, K. (2006). *Kurikulum za vrtiće : razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*, Korak po korak, 3.
10. Jurčević-Lozančić, A. (2014). Pedagogical aspects of socializing processes in children's play, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (1), 81-93.
11. Jurčević-Lozančić, A. (2016). Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu, *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 23 (2), 143-146
12. Katavić, P. (2019). Organizacija i planiranje odgojitelja za boravak na otvorenom : akcijsko istraživanje, *Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 68 (2), 573-595.
13. Lešin i sur. (2022). *Kreativni odgojitelji - program dramsko-scenskog izričaja u kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga.
14. Ljubetić M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta; Kako procjenjivati kvalitetu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: školske novine.
15. Malaguzzi, L. (1998). *100 languages*.

<https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/100-linguaggi-en/>

16. Mårtensson F. (2010). Igra na otvorenom u središtu zdravstvene kampanje, *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 2 (4), 11-12.
17. Mårtensson F. (2013). Guiding environmental dimensions for outdoor play, Swedish University of Agricultural Sciences.
[file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/admin-smtnr4mf%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/admin-smtnr4mf%20(4).pdf)
18. Mendeš, B., Marić, Lj., Goran, Lj. (2020). *Dijete u svijetu igre : teorijska polazišta i odgojno-obrazovna praksa*, Golden marketing.
19. Miljak A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: SM Naklada.
20. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2015). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.
<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
21. Pećnik i Starc (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb.
22. Pihač, M. (2011). Igra i kretanje djece na otvorenom- mogućnosti i rizici, *Dijete, vrtić i obilje: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (64), 34-35.
23. Pinter D. (2008). Razvoj socijalnih odnosa, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 14 (54) 2-5.
24. Rajić, V. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi, *Školski vjesnik : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 64 (4), 603-620.
25. Rogulj, E. (2018). Prikaz knjige: The SAGE handbook of Outdoor Play and Learning autora Waller, T., Årlemalm-Hagser, E., Hansen Sandseter, E.B., Lee-Hammond, L., Lekies, K. i Wyver, S. (2017), *Educatio biologiae*, 4, 110-114.
26. Sandseter, E., Cordovil, R., Hagen, T. & Lopes, F. (2020). Barriers for Outdoor Play in Early Childhood Education and Care (ECEC) Institutions: Perception of Risk in Children's Play among European Parents and ECEC Practitioners, *Child Care in Practice*.
27. Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja-istraživanje i konstrukcija*, Školska knjiga.

28. Slunjski, E. (2009). Postizanje odgojno-obrazovne prakse vrtića usklađene s prirodom djeteta i odraslog, *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LV (22), 104-115.
29. Slunjski, E., Ljubetić, M. (2014). Play and its pedagogical potential in a preschool institution, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (1), 127-14.
30. Starc i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*, Golden marketing
31. Šagud, M. (2015). Komunikacija odgajatelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima, *Školski vjesnik : časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 64 (1), 91-111.
32. Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*, Zagreb, Školske novine
33. Šagud, M., Petrović-Sočo, B. (2014). Igra – medij razumijevanja, interpretacije i transformacije neposredne stvarnosti, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (1), 279-289.
34. Tomljanović, J. E. (2012). Djeca rane dobi u igri na otvorenom, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18 (68), 12-15.
35. Tomljanović, J. E. (2018). Boravak i igre djece na kiši, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 22 (87), 15-17.
36. Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi, *Magistra Iadertina*, 7 (1), 123-132.
37. Vranjican, D., Prijatelj, K., Kuculo, I. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece, *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 160 (3-4), 319-338.
38. Vujičić, L., Miketek, M. (2014). Children's perspective in play : documenting the educational process, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (1), 143-159.
39. Whitebread i sur. (2012). *The importance of play*, University of Cambridge.
<https://www.csap.cam.ac.uk/media/uploads/files/1/david-whitebread---importance-of-play-report.pdf>
40. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, London: Havard University Press.

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Lucija Pletikosa

(vlastoručni potpis studentice)